

Yenilmeyen
bir kuvvet

Ecebi dillerden birinde tabiat için söylenmiş bir zarbı mesel vardır ki: „Kapudan koğulsada bacadan girer“ der.

Azerbaycan komünist fırkası kâtiplerinden Ağa Sultanofun, geçen nushamızda naklolunan nutkunu okurken tabiatın kuvvetini anlatan bu zarbı meseli hatırladık!

Vak'alara pekte muvafık olmadığı halde, bolşevik kâtip, istilânın onikinci yılında müsallah köylü mükavemetlerinin likide edildiğini ilan etmekle beraber, milliyetçiliğin komünist fırkası safına kadar nüfuz ettiği keyfiyetini dahi gizlememiştir.

Sanılı istiklâl devrinde Baküde in'ikat eden içtimaların birinde söylediğim bir nutukunda, ezctümle, söylemişim ki „musavat“ fırkası mağlup edilse, „musavatizm“ in bu memlekette manevî hükümlanlığı yine cari olacaktı.

Niçin? . . .

Çünkü musavatizm, demek ferdi hürriyet, mülkiyet ve içtimâi tesanüt prensipleri ile millî demokrasi ve cümhuriyet esasına dayanan „millî istiklâl“ davası demekdir ki Azerbaycanın bulunduğu tarihî ve içtimâi inkişaf marhelesi ancak böyle bir programın tabii surette tabikine müsaittir. Çünkü bu program Azerbaycan için tabiidir.

Şimdi ne görüyorsunuz? Bolşevikler, oniki yıldır hüküm sürüyorlar, oniki yıldır asıyor-kesiyor, yakıyor-yıkıyor, çekiyor-sürüyor, demirden ve ateşden bir sistemle, cennet vatederek, ce-hennem yaratıyor. Neticede her şey ram, her kuvvet mağlup olmak lazımkən, her tarafta işyan aleni parlıyor, her cephe de muvafakemeller, muhalefetler zuhur ediyor - tabiat burada baslıyorsa da orada çıkıyor.

Çarpı degildir ki düşmanlarımız dahi tabiatın bu yenilmez kuvvetine „musavatizm“ adını veriyorlar.

„Müsallah partizan müfrezelerinin likide olduğundan“ bahsederken, Ağa Sultanof, bunlara „musavatizmin sarımsak mesnedi“ anlamı veriyor.

Aynı kuvveti haiz olmak üzere, bolşevik kâtip, haricteki neşriyatda „musavatizmin“ ikinci mesnedi olarak kayıt ediyor.

Azerbaycan komünist fırkasının kâtipi „musavatizmin“, üçüncü bir mesnedinden de bahsetmiştir, ki bu yerde dikkata en çok değeni de budur. Megerse komünist fırkası içerisindeki muhaliflerde ilhamlarını „musavatizmden“ alıyorlar. „Musavatın müthem“ ba muhalifler acaba ne diyorlar? Onların ne dedikleri temamilen bize malum degildir. Çünkü onlar da, diger muhalifler gibi, müstakil neşriyat malik degildirler. Kendilerini tedip eden moskvacı usakların söyle-digine bakılırsa bunlar diyorlar ki „Azerbaycan köylüsünün Azerbaycan amelesi idare etmeli, Moskva işleri-mize müdahalesini asgeri derecede endirmelidir! . . .

Komünist fırkasındaki yerli nasjonalizme uymak töhmetile itham olunan muhalif komünistlerin bu şiarın mütaakit bir partizan olduklarına inanmamakla beraber, onların bu şiar himayesine sığınmış olmalarını kabul ede biliriz, çünkü sırf grupçuluk ve riyaset mevkinde bulunmak için olsada, mücadelelerine ideolojik bir süs

Rusya menfalarında
Azerbaycan köylüleri

Iran muhabiri mahsusumuz Rusya'nın Ural menfalarından Türkistan tarikle firare ve İran'a ilticaya muvaffak olan bir Azerbaycan köylüsü ile yaptığı mülakatını bildirmektedir. Azerbaycan köylüsünün anlatığına göre Ural'ın Çertil denilen muntakasında 8 000 e yakın Azerbaycan köylüsü vardır. Ekseri ailelerle beraber bulunan bu köylüler Ural ormanlarında icbarî işlerde çalışılmakta ve her gün verilen vazifemin ifasından sonra köylülere adam başına birer kilo ekmek bir tane düzlu balık verilmektedir. Ekse-

ren ağır işleri ifa edemeyen köylülerimiz G. P. U. memurlarının kamçı igencesi altında öldürülmektedir.

Ailelerinden ve çocuklarının bulunduğu mahalden uzakta, vahşi ormanlarda yüzlerle ölen köylülerin çocukları ve ailesi sefil ve aç bir halde kalıyorlar. Bunların memlekete dönmelerine de müsaade edilmemektedir.

Vatandaşımız Türkistan'dan geçenler oralarda da suvarma ve kanalizasyon işle-riyle yüzlerce sürgün köylülerimizin çalıştırılmakta olduğunu öğrenmeğe muvaffak olmuşuz.

Azerbaycan milliyetçilerine
karşı
dahilde ve haricde tedbirler alınmasına
karar verildi

Geçen nushamızda haber verdiğimiz Azerbaycan komünist fırkasının Bakü teşkilatı tarafından davet edilmiş olan 20 nci Bakü kongresi Polonski ve Ağa Sultanof'un raporları üzerine 17. 1. 32 tarihli içtimânda bir karar ittihaz eylemiştir. Komünist fırkasını iflasa götürmüş olan sağ, sol, barışkeçi v. s. muhaliflerle mücadele lüzumundan bahseden bir kararda gerek Azerbaycan dahilinde, gerekse Azerbaycan haricinde çalışan Azerbaycan milliyetçilerine karşı ted-

birler alınması için komünist merkezi komitesine salahiyet verilmiştir. „Azerbaycan'a harici müdahale ihzar eden dahildeki burjuva-milliyetçi „Musavat“ ile haricteki milliyetçi muhacirlerin ihtilâl aleyhdarı (oku: istilâ aleyhdarı) faaliyetlerini ifşa“ etmeği Azerbaycan halk kitlesinin internasyonal terbiyesi için ehemmiyetli addeden komünist kongresinin kararını tatbik ederken sovyet hükümeti matbuat ve diplomasi kuvvetin-dez-başlamış G.P.U. ye kadar bütün im-kânlara baş vuracağına şüphe yoktur.

İktisadî terror

İstanbul'dan haber verildiğine göre petrol nakli için Batum'a giden Fransanın „Henri de Mare“ nam petrol vapuru Batum'da petrol yüklemek için daha bir ay bekleyeceğini radyo ile İstanbul'a

haber vermiş ve sebep olmak üzere, Bakü-Batum petrol borusunun 13 Şubat'ta siddetle tahrip edildiğini bildirmiştir. Alman malumata göre tahribat bir grup terrorist tarafından yapılmıştır.

vermek için bundan daha tabii bir şiar bulamazlardı, çünkü bu hayatın ileri sürdüğü en tabii bir şiardır. Moskvanın kahına uğramış bulunan bir dünkü usaklar, onun lufutunu görmekte olan bugünlüklere karşı tabiatın kuvvetine milletin tabii talebine istinatetmek istiyorlar.

Fakat tabiatî kahretmek mümkün olmadığı gibi, onu aldatmakta mümkün degildir.

Hürriyet, milliyet ve mülkiyet prensiplerini inkâr eden Moskvanın Azerbaycana esaret getirdiğini Azerbaycan'da degil, onun elemli sergüzeştinden haberdar olan diger memlekelerde dahi bilmeyen yoktur. Bunun gibi Azerbaycanın şüura malik vatandaşları bu esaretten halasin ancak millî istiklâl sayesinde olacağına kanidirler, ki „musavatizm“ dahi o demektir.

Bolşevizm istilâsının onikinci yılında, zahiri ve resmî bütün muvafakiyetlerine ragmen, kızıl rus kuvveti ve onun, vicdanlarının satın aldığı Azerbaycanlı usakları hala köylü isyanlarından, „musavat“ neşriyatının tesirinden, komünist muhaliflerin, darülfünunlu talebenin, hatta komsamollardan bir kısmının halâ bu neşriyatın yaydığı ideolojik tesiri altında bulunduğundan bahsederse, bu bahis, elbette ki bir mana ifade eder. Bu mana ise, her halde Ağa Sultanofun söylediği gibi „musavatizm“ in „can çekişmesi“ ile „Azerbaycan amele ve

Azerbaycan
komünist fırka-sında
muhalefetin tarihçesi

Geçen nushamızda Azerbaycan komünist fırkası kâtiplerinden Ağa Sultanof raporundan bahsetmiştik. Ağa Sultanof komünist fırkasındaki muhalif grupun faaliyetinden, „Musavat“çılarla bu muhalifler arasındaki mübahabetten yana yakıla bahsediyordu.

Azerbaycan komünist fırkasının Bakü teşkilatı tarafından davet edilmiş olan aynı 20 nci konfransa Ağa Sultanof'tan evvel, Azerbaycan diktatörü ve Azerbaycan komünist fırkası merkez komitesi kâtipi umumiisi (reisi) Polonski dahi aynı mevzua temas etmiş ve ardi-arası kusılmayan muhalefetin tarihçesini şöyle hulâsa yapmıştır: („Bakinski Raboçi“ 16. 1. 1932).

„Bir buçuk sene evvel, 1930 senesi 3 Augustus tarihinde, umumi Sovyetler komünist fırkası merkezi, umumi Sovyetler komünist fırkası merkezinin mes'ul kâtipi Gikalo'nun azline karar verirken, es-babi mucube olarak şunları söylemiştir:

„Bakü fırka teşkilatının aşağı aparatlarında müsaade edilmekte olan canlılık beraber, Azerbaycan komünist fırkasile Bakü teşkilatının baş müesseselerinde eski grup mücadelesii ihya edilmiş ve bu mücadele bolşevik fırkası için tehlikeli bir şekil almıştır. Azerbaycan komünist fırkasının başında oturan aktif azalar arasında iftira, dedikodu, prensipsiz grup mücadelesii, birbirini aleyhine tehrikat, jurnalçılık v. s. son derecede inkişaf eylemiş ve bu hal komünist teşkilatını, sovyet devlet müesseselerine inkişadî ve ticari, kooperatif teşkilatlarını bozarak demoralize eylemektedir.

Umumi Sovyetler komünist merkezi o zaman Yusuf Kasimofin hareketini kaydeylemiş, Moskvadan Azerbaycana gönderdiği zaman muhalefete geçmeyeceği hakkında vermiş olduğü sözü hatırlamıştı ve demişti ki:

„Merkez, Azerbaycan komünist teşkilatının grup mücadelesine nihayet vereceğine emin olmak ister.

Merkez, bütün fırka teşkilatından, bilhassa Türk komünistlerinden kâti bir şekilde değişmeyi ve Azerbaycan'da fırka ve Sovyet faaliyetini takiye için var kuvvetlerini sarfetmeyi talep eder. . . .

Fakat Gikalo'nun azlinden sonra Bakü komünist teşkilatı Lominadze taraftarları ile (Ruhullah Ahundof, Yusuf Kasimof v. s.) keskin mücadele yürütmek mecburiyetinde kaldı. Bu grup Bakü teşkilatı ellerine almak, Mavrayan Kafkasya teşkilatının başında duran Lominadze ile beraber komünist fırkasının a hattile mücadele yürütmek azminde idi.

Mavrayan Kafkasyanın en büyük teşkilatlarından biri olan ve mühim senayi merkezini idare eden Bakü teşkilatının ellerine geçirmeye çalışan muhalifler eğer muvaffak olsalardı, „kuvvet hissanile“ konuşmağa başlayacaklarına şüphe yoktur.

Fakat Lominadze ve onun Azerbaycandaki taraftarları ağır darba yediler ve darba altında ric'at eylediler. (Bütün komünist muhalifler azil ve sürgün edildi — idare).

Bakü komünist teşkilatı iktisadî ve sosyalizm kuruluşuna şuru yledi. Lakin çok sürmeden yeniden fırka aleyhinde grup mücadelesii Bakü ve Azerbaycan teşkilatını istilâ etti. Fırkanın petrol, pamuk ve kollektivize gibi praktik işlerini beğenmeyen fırkaçılar meydana

(Mabadi 2nci sahifede)

Sibirya mahkûmları

Azerbaycandan mektup

Kafkasya'nın Gürcüstan sahillerine, Kara-deniz tarikiyle garptan dolu vapurların yaklaşması ve şimalden Azerbaycan'a dolu katarların gelmekte devam ettiği bir sırada, Kafkasya'nın şark kısmından, Hazer sahillerinden Türküstan'a doğru hinca hinca dolu vapurlar uzaklaşmaktadır.

İlk bakışta insan zanneder ki, bu geliş-gidiş iktisadi-ticari beynelmül bir inkişafın esiridir; Hayâle öyle gelebilir ki, şark ile garbi Avrupa'nın, cenup ile şarki Avrupa'nın arasında tarihler uzunu bir tiranzit yolu teşkil eden Kafkasya, bilhassa Azerbaycan yeniden canlanmış, bu her gün Batum'a yaklaşan ve Bakü'den uzaklaşan dolu vapurlar, tirenler Avrupa'dan Türküstan'a, İran'a, Efgân'a, hatta Hind'e ve Çin'e ve o yerlerden de şarki ve garbi Avrupa'ya mal naklediyorlar.

Azerbaycan'dan ve Kafkasya'dan şimal ve garbe vollanan katarlar ve kervanlar içerisinde mal yok değildir. Azerbaycan'ın petrolü, pamuklu, yunu, bahçı, havyanı, ipeği, demiri, tuzu ve sairisi bu uzaklaşan katarlar ve kervanlar ile çıkarılmaktadır. Fakat yaklaşan vapur ve tren kervanlarını Batum'a getirdikleri „mal" ile Bakü'den Türküstan'ın „Kızıl Su" benderine doğru hareket eden vapurların ve Azerbaycan'a şimalden giren tren kervanlarını nakletmekte oldukları „mal" başka nevi mallardanır.

Batum'a garptan ermeni muhacirleri getirilmektedir. Bunlar Azerbaycan'ın garp kısmında Gürcüstan'ın cenup vilayetlerinde yerleştiriliyorlar. Şimalden Azerbaycan'a gelen katarlar ise peyder pey „rus" getiriyorlar. Bunlar da Azerbaycan'ın demir yolu boyu ile Hazer sahillerinde ve Muğan'da iskân ettirilmektedir. Bakü'den uzaklaşan vapurlar ise Azerbaycan köylüsünü kafilâ-kafilâ Sibirya'ya nakletmektedirler. Bunlar, ihtiyarından dümüş gencine kadar Sibirya mahkûmlarıdır; Azeri köylüsüdür ki istilâ kuvvetinin, insanın şahsiyetini, hürriyetini, şahsi teşebbüsünü, mülkiyetini ve istiklâlini öldüren, rus mujik cemiyetinin bolşevizmini zorla, silah gücüne kabul ettirmesine karşı isyan etmiş, insanîyet ve milliyet, hürriyet ve medeniyet müdafaa irsar eylemişler.

Bunlar, milletimizin esas ve çalışkan unsurunu teşkil eden bu köylüler, yillardan beri istilâya, bolşevizme ve dik-

torluğa karşı gelmelerine, ıstar ve intarlara ceza olmak üzere Sibirya'ya sürülüyorlar. Onlar uzak Sibirya'da ölüme mahkûm edilecekler. Geçen seneden beri göçeriler bu köylü kafilelerinin bazilerinden ara sıra mektup almaktadır. Köylülerimizin tasvir ettikleri hayat çok fecidir. Kirgizistan'da, Kazakistan'ın Alma-Ata civarına Aral gölü sahillerinde yerleştirilmiş olanlar kamıştan yurtlarda yaşadıklarını, balık temizlemekle meşgul olduklarını, açlıktan, souktan sinek gibi kırılmakta olduklarını acı lisana haber veriyorlar. Türküstan-Sibirya demir yolunda çalışan diğer bir köylü kafilinesi emek haklı olmadıklarını, buna mukabil yemek, yatak ve geymekten mahrum, aç ve sefil bir halde mahvolmakta, gidenlerin yarısından çoğunun hayatta olmadığı bildiriyorlar.

Bunlar nisbeten en mülayim iklimli yerlerde olanlardır. Daha şarkta ve daha şimalde, Baykahn şarkında ve etrafında olanlarla, Kamçatka'da inleyenlerin, kutuba yakın Arkanjel ile buzlu şimal demizindeki ölümlerinin çürüyenleri haline tesavür eylemek çetin olmasa gerek. Orta bir hesapla Azerbaycan köylülerine muhtelif menfalara sürülmüş ve hepsine bir yerde, umumi bir unvanla, Sibirya mahkûmları denilen köylülerimiz on bini mütevaciz tahmin edilmektedir.

Pamuk ekini başlamasına bu sürgünlerin öntü alınmış, muvakkaten sürgünlere fasile verilmiştir. Fakat pamuk mahsulunu toplamaması başlangıç köylü mukavemeti, bolşeviklerin ekim programını yüzde 80—85 suya düşürdüğünden Sovyet hükümetinin köylüye şiddet ve cebir siyaseti yeniden başladı ve G.P.U.'nın ceza müfrezelerine faaliyet sahası açıldı.

G.P.U.'nun ceza müfrezelerinden başka şey olmayan „seyyar mahkemeler" faaliyetlerinden başka G.P.U. müfrezeleri Azerbaycan'ın Muğan, Mil, Göyçay, Gence, Ağdam kazalarından yüzlerce köylüye kol-kola bağlayarak Sibirya'ya sürmeğe başlamıştır. Bunların yerine ermeni muhacirleri ve Rusya'dan getirilen rus kolonistleri yerleştirilmektedir. Bunlar burada yerleştirilmekte iken köylülerimiz de Sibirya'da imha ediliyor.

İdealist münevverlerimiz, mekteplerden, vazifelerinden, millet manevâi kulmanda mevkilerinden alınarak Solovki gibi buzlu cehennemlere sürgün edilme-

Türkiye'de komünist teşkilatı

İzmirden İstanbul gazetelerine bildirildiğine göre ötedenberi İzmirde gizli olarak tahrikât yapan komünist şebekesini aramakla meşgul bulunan zabta, nihayet bir müddet evvel şebekeyi meydana çıkarmıştır. Zabta hükümet konağı civarında berber Nabi efendinin dükkânında araştırma yapmış, bir mektup bulmuştur. Bunun üzerine Nabi efendinin eniştesi modelci Kerim efendi ve dükkân sahibi Osman, san'atlar mektebinde Mustafa, terzi Şükri, tornacı Mustafa efendilerle Melâhat, Makbule ve Melek Hanımlar tevkif edilmişlerdir.

Ayrıca bazı erkeklerle tutan amelelerinden bazı kadınlar nazaret altına alınmışlardır.

Mazunların evlerinde araştırma yapılmış, bir takım evrak ve vesikalar bulunmuştur.

leri nasıl ardu-arası kesilmeye devam ediyorsa, halkımızın en çalışkan, yaradıcı, müstahsil unsurunu teşkil eden ekinci köylümüzde Sibirya'ya sürülmekte ve orada orta esir köleleri gibi ormanlarda, buzlar içerisinde, demir yollarında ve Sibirya taykalarında öldürülmektedirler.

Bu imha siyasetine karşı Türk bolşeviklerinin hainane seçirlikleri, mevkilerini muhafaza için ağırızları açmalarını şayanı hayrettir. Hiyasetin bu derecesine tahrih görülmemiştir. Bazı „insaf"lı, bura tabiriyle „el komünistleri" vaki olan itirazlara Sibirya'ya sürülmüş bir çok meş'ul ve maruf Azeri komünistlerinin feci akıbetlerini iletiriyorlar.

— „Onlar seslerini çıkardılar, onlar Moskva'nın müdahale ve siyasetine itiraz ettiler, mukâfat olarak ta Sibirya yollarını boyladılar" diyorlar. Binaenaleyh şümkem, milletimizin üzerinde yapılan vahşi ve barbar operasyona ses çıkarmamak . . . İşçi komünistlerimizin tutmuş oldukları pozisyon . . . Fakat bu pozisyon onları milletimizin celladı mevkine düşürmemişmidir? Evet bütün meş'uliyet, bu cinayetlerin Moskva tarafından yapıldığı perdeleyen Azeri komünistlerine aittir.

Orada, Sibirya'da ve Solovkilerde milletimiz demir iradesi hazırlanmaktadır.

Rus çar istipdadını yikan aynı Sibirya siyaseti değildi mi?

Rus bolşevik istipdadında ve yine o Sibirya siyaseti yıkacaktır.

Buna şüphe yoktur.

Daş Demir

Bakü, 25. 1. 1932.

Azerbaycan komünist fırkasında muhalefetin tarihçesi

(1ci sahifeden mabut)

çikti. Onların hattı hareketleri başka idi ve Azerbaycan merkez komitesine Bakü teşkilatının başında duran rehber heyetine karşı mücadele yürüttüler. Onlar bolşevik olan ve bolşevik prensiplerine istinat eden her bir rehber heyetinin aleyhinde idiler; çünkü onlar muhalif bir grup prensiplerle hareket etmekte idiler.

Onlar komünist fırkasının ana siyaseti aleyhine mücadele ediyor, Azerbaycanda bolşevik disiplini, bolşevik fırkacılığı ve bolşevik fırka vahdetini bozmaya çalışıyorlardı. Umumi Sovyet komünist fırkası merkezi 31 Birinci Teşrin 1931 tarihli kararında bu muhalif grupu fırka haricinde ve faaliyetlerini fırka aleyhinde ilan etti. Bu muhalif grupun mücadelesine rehberlik eden kimlerdir? Kaydetmek lâzimidir ki o zamanda muhtelif gruplar mevcuttu, o cümleden Yusuf Kasimof grubu (yene Yusuf!), Asriyef grubu, Meşkof grubu v.s. Bu grupları idare edenler 1929 senesinde Bakü teşkilatına rehberlik edenler ve bilâhale azledilmiş olanlardır.

Bu gruplar kimlerle teşriki mesai ediyorlardı?

Onların teşriki mesai ettikleri grup Teymur Aliyef ve arkadaşlarının grupu idi. Teymur Aliyef grubu ise yukarıkilerden farklıdır. Evvelkiler sosyalizm kuruluşu aleyhdarı ve velikorus şovenizme hasta iken, Teymur Aliyef komünist fırkasında yerli Türk milliyetçiliğini temsil etmekte idi.

Merkez 31 Birinci Teşrin kararında Azerbaycan ve Maverayi Kafkasya komünist teşkilatlarının daha lâzım kadar bolşevik vahdeti ve bolşevik birliği elde edememiş oldukları kaydetmektedir. Bu o demektir ki bu meş'uleler üzerinde daha çok zaman çalınmak ve ideoloji — siyasi seviyeyi yükseltmeğe sayılmak lâzım olduğunu göstermektedir. . .

Polonskinin beyanatını aynen alıdık. Azerbaycanda komünist fırkasının nüfuz, kuvvet ve mahiyeti hakkında bize azda olsa, malumat veren bu beyanate ilave edilecek sözümlük yok. Yalnız şunu söylemek isteriz ki senelerce Azerbaycan komünist fırkasının başında duran Yusuf Kayimofun bu dönüncü veya beşinci muhalefettir.

Ruslar - komünistler, Azerbaycanlılar - Musavatçılar

„İstiklâl" in geçen nushasında Azerbaycan komünist fırkasının onbirinci kongresi hakkında malumat verilmişti.

Bu kongreden evvel Azerbaycan'ın köy, nahiy, kaza, şehir ve vilayet kongreleri vuku bulmuştur. O cümleden Bakü, Gence, Salyan, Nahçıvan gibi mühim merkezlerde mahalli kongreler aktedilmiş, onları müteakip umumi kongre davet edilmiştir. Bu „yerli" kongrelerde her şeyden evvel nazari dikkati celbeden iki mühim cihet vardır: evvelâ: Azerbaycan Türk komünistlerinden, Bünyatzade, Musabeyof ve Aga Sultanof'tan başka diğer „tüzlerini" meyhanda olmasın, sanıyeni: sag, sol muhalifet, grupçuluk, bunlara tahammül eden barışçılık ve Musavat fırkasına karşı gerek Azerbaycan dahilinde, gerekse Azerbaycan haricinde tedbir alınmasına dair söylenen sözler. Azerbaycan'ın Gence, Karabag, Nahçıvan, Salyan, Kutba, Bakü v. s. kaza ve vilayetlerinde vuku bulan sayısız köy, nahiy, kaza ve şehir kongrelerinin müzakereatını derceden „Komünist" gazetesinin 15 İkinci Kânun, ondan evvelki ve sonraki nomrolarını okuyunuz. Komünist fırkasının konfrans-

larında riyaset heyetine intihap olunan liderleri Slatin, Molotof, Varışlof, Kalinin, Oreşavili, Polonski, Aga Sultanof, Bünyatzade, Musabeyof ve Bogdanof'tan ibaret olarak görüyorsunuz. Ve bunların arasında Türk komünisti namına yalnız üç kişi vardır.

Nerde diğerleri? Karayef, Hüseyinof Mirza Davut, Cebief Habip, Ahundof Ruhullah, Bagirof, Yusuf Kasimof, Zeynalof, Yıldırım Çengiz . . . v. s. v. s. nerelerde?

İnsan gayri ihtiyarı bu sorguların kendine sorulurken Gence'nin Şuşko nam bir rus tarafından temsil edildiğine tesadüf ediyor.

Fakat „Komünist" gazetesinin 21. 1. 32 tarihli nushasında Bakü komünist fırka kongresinin kararını okudugumuz zaman insan anlıyor ki, Azerbaycan „proleterinin" vaktile pionerleri olmakla ögenün bu yalancı pehliyanlar Moskva tarafından istifade edildikten sonra gider gelmek diyarlara sevkolanmışlardır.

Karardan anlaşılıyor ki, Azerbaycan komünist fırkasının 10nci kongresinden sonra vucude gelen Lominadze-Ruhullah muhalefeti daha bir çok muhalefetler

takip eylemiş, meydana: „Yusuf Kasimof, Teymur Aliyef, Mabut Zeynalof, Asriyef, Meşkof v. s. grupları çıkmış, komünist fırkasının başhattına ve vahdetine karşı mücadele bayrakı açmışlardır. Bu prensipsiz grup mübarezesi son seneler içinde teşkilatın müsbet işlerini bozarak onun inkişafına mani olmuşlardır. . ."

Bakü fırka kongresinin kararında sarih bir şekilde şunları da okumak mümkündür:

— Lominadze, Sirtsef v. s. nin dağılmasından sonra Maverayi Kafkasya komünist teşkilatı mefkürevi ve siyasi cihetlerden daha lazımı kadar kuvvetlenmemiş ve bolşevik vahdetini elde edememiştir. Buda ayrı ayrı grupların prensipsiz mücadele yürütmeleri yüzünden baş vermiştir . . .

Kongre buna çare bulmuş değildir — saga ve sola karşı emansiz mücadele ve darba . . . Esas korku teşkil eden sag oportünizm ve sol tenayül ile barışçılık gösteren ceryana karşı ilahi harp . . . bütün fırka teşkilatlarında Marks-Lenin nezeriesi meş'ulesine, komünist terbiyesine fevkalade ehemmiyet verilmiştir . . .

Bunlarla Azerbaycan komünist fırkasının kuvvet ve vahdeti temin olunmuştur. Ehemmiyet verilecek daha başka cihetler vardır. Oda „Musavat" fırkasının dahilinde haricte faaliyetidir.

Karardan deniliyor ki:

— Sovyetler dahilinde burjuva-milliyetçi „Musavat" fırkasının itibali aleyh-

darı faaliyetini ifşa eylemek, Sovyetler haricinde olan milliyetçi muhacirlerin inkilâp aleyhdarı faaliyetini ifşa eylemek, halk kitlesinin „internasyonal terbiyesine ehemmiyet vermek . . ."

Neden?

Çünkü: Bu milliyetçilik, fırkanın mefkürevi vahdetini bozuyor, komünist fırkasını iflasa götürüyor, onun bir türlü Azerbaycan muhitinde kendisine istinat bulmasına imkân vermiyor ve Azerbaycan için harici müdahale şerayiti hazırlıyor . . .

Bu son tabir çok ehemmiyetlidir. Moskva kendi istilasına, Azerbaycan'ın hakiki istiklâla kavuştuğu manasını vermektedir. Onun reyince Azerbaycan, milli hakimiyetinden mahrum edildiği gündün itibaren müstakil olmuştur.

Mes'ele bu şekilde olduktan sonra istilâ ile istiklâl birbirinden teferik etmek bolşeviklerce „bir sınıf görüşüdür". Mademki istiklâl başka bir milletten istilâsı demektir, o halde istiklâlden bahsedene „Musavat" fırkası mutlaka haricî bir devletin müdahalesini hazırlıyor demektir.

Bolşeviklerin halkın cihayet ve avamlığı üzerine kurmağa çalıştıkları bir sefsata, Rus impervyalist sefsatası . . .

Evet, Musavatın temsil eylediği milliyetçilik bolşevik hakimiyetini tehdit ediyor. Milliyetçilik, her milletin kendi kendini bizzat ve doğrudan doğruya, hiç bir vasi ve hamiyeye ihtiyac kalmadan, idare etmesi demektir. Milliyetçilik milli hakmiyet, milli devlet, milli istiklâl de-

Kafkasyanın faciası

İşbu başlık altında Cenevre'de intişar eden „Jurnal de Jené“ gazetesi (N. 32) gazetemizin intişarından bahis bir fikra neşr etmiştir. Bolşeviklerin son zamanlarda Fransa, Lehistan, Romanya ve diğer Baltik devletleri ile akıtmekte oldukları ademi tevazü misaki ile takip etmekte oldukları Gayekden bahs ederik, bu gayenin ezimle Ukrayna, Azerbaycan, Gürcistan ve sair siyasi mütelcelere karşı matuf olduğunu kavıttiklerini sonra asıl mevzu geçerek diyor ki:

„Sovyet hükümeti Türkiye ile kendi arasında müteakik bulunan „dostluk muahadesi“nden müteakik nüfuzunu dahi kendi memleketlerinin hak ve hukukunu mudafaa etmek üzere oraya siğenmiş bulunan Kafkasya milliyetlerini tazyik etmek maksadile istifade etmektedir. Bu cümleden olmak üzere sovyet hükümeti Azerbaycan milliyetleri tarafından türke olarak neşr edilmekte olan „Odlu Yurt“ mecmuasile „Bildiris“ gazetesinin bağlanmasına ahiren muvaffak olmuştur. Halbuki Azerbaycan milliyetlerinin aynı irka ve dine mensup bir türk halkı tarafından meskün memleketlerinin istiklâlı mudafaa için çıkarıldıkları bu gazetelerin Türkiye'de intişarı kadar tabii bir şey olmazdı.

Neticede Sovyet istilâsı altında bulunan vatanlarını hakkını mudafaa etmek üzere başta namdar reisleri Resul-zade olmak üzere Azerbaycanlı milliyetleri Berlin'de „İstiklâl“ namında yeni bir gazete tesis etmişlerdirki ilk nüshası fevkalade bir itina ile tevsih olunmuş sayını dikkat materyalleri muhtebi olarak küçmüştür. Baş makalede cehennemî serâit ve mezalim altında kendi vatanlarının hakkı hayat ve istiklâl için mücadele eden Azerbaycanlı mücahitler üzerinde on senelerberi kardeş Türkiye'de devam eden bu neşriyatın bağlanmasi haberinden doğacak tesir ne kadar acı olacağı tasvir olunuyor.“

Komünist fırka kongresinden sonra

Azerbaycan komünist fırkasının son kongresinde, yerli Türk komünistlerinin ideoloji zaifliği ve hazırsızlıkları nazari dikkate alınarak Türk komünistlerine mahsus Marksizm-Leninizm kursları tesisine karar verilmiştir. Son posta ile aldığımız Bakü gazetelerinde („Komünist“ 17. 2. 1932) okduğumza göre yukarıda zikrolunan kurslara devamını imtina eden Şir Ali Ahundof, Mehmedof, Ali,

Bekdemirof, Haydar oğlu ve Şekinski hakkında ihraç karar verilmesi için kurs müdüriyeti merkez komitesi nezdinde teşebbüste bulunmuştur.

Şir Ali Azerbaycan ticaret komiserliği satış şubesi müdürü, Mehmedof sabık maliye komiseri, Bekdemir kuzul ordu komiserlerinden, Haydar oğlu „Yeni Yol“ gazetesi müdürü, Şekinski de Azerbaycan polis müdürüdür.

Kim olduğunu söylemeye ihtiyac var mıdır? Polonski'nin raporu üzerine çıkarılan bir karar kimin namına itihaz olduğunu ay aşikâr göstermektedir. Azerbaycan namına söz söyleyen ruslardır. Mugalataya lüzum yok; Ağa Sultanof bir tercüman vazifesini görüyor. Daha bundan sonra „Azerbaycan Türk amelesinin siyasi seviyesi artırlacak ve ona mes'ul mevkiler işgal etmek imkânı“ verilecektir . . .

Demek 12 seneden beri Azerbaycan proleterinin hakimiyetinden bahsedilen müstevli kuvvet ve onun ajanlarından ibaret olmuştur.

İşte, Moskva'nın bu müdahale ve hakimiyetidir ki „Musavat“ fırkasının nüfuz ve kuvvetini yükseltiyor. Yene bu müdahaleler ki Azerbaycan Türk komünistlerine „çekiliniz Azerbaycan'dan, Moskva'nın ağılınıza ihtiyacımız yok!“ dedittiriyer.

Muhafeletter bundan doguyor. Memleketi esarete götürmüş olan Azerbaycan komünistleri bundan dolayı iflas ediyorlar.

Moskva neden kendi uşaklarına inanıyor? Neden Azerbaycan komünisti Ural'da, Sibirya'da ve Fergana'da çalışa biliyor de kendi memleketinde hiç bir işi yapamıyor?

Vaktile Nerimanofa: — Neden Azerbaycan millî ordusunu dağıtıyorsunuz da memleket rus ordusu davet ediyorsunuz? diye sorulduğu zaman,

— Azerbaycan askerine inanamayı.

Uzaktaki mezbaha

Bu unvan altında İstanbul'da müntezir „Haber“ nam akşam gazetesinde (19 Şubat) Seyyah imzasile bir makale intişar etmiştir. Uzak şarkta cereyan eden hadiseye tahsis ettiği bu makalesinde muharrir, kendine mahsus bir uslupla Çin'in dahili vaz'iyetini tasvir ettikten sonra bu memleketin mudafaası için gerek emperyalistler ve gerekse bolşevikler tarafından çıkarılan seslerin aynı gaye güttüklerini katiyetiyor ve diyor ki:

„Bugün Şanghay'ın imtiyazlı muntakalarından kopan nefret sesleri, cinayetten tiksinen bir bağırsı değil, korkunç bir nâradır. Bu merhamet yaldızın biraz kaz, altından ne korkunç bir yüzün sırtacağı görürsün. Şimalden gelenlerde tıpkı bunlar gibi; „Kazan türkünü, Azer, Dağistan türkünü, Kırım, Volga türkünü perişanlığandan sonra, emperyalizmin düşmanı geçinen fakat onun en büyüğünü kurmak uğrunda silahları en kirlisini kullanmaktan çekinmeyenlere de inanimiyorum. Başka memleketlere göz koyan, başka topraklara musallat olan „emperyalizm“ melumdur. Fakat, ona düşmanlı diyenlerin bütün cihana tek bir lokma nazariye baktıklarını gördükçe bu kıpızlı iştiha cehennemî karşısında tüylenir ürperiyor. Aradan laf sırmasını kaldırım, Şanghay etekleriyle, Harbin tepelerinde aynı azgın diş gürültüsü duyulacaksınız. Bu yoldan insanlığa saadet umulan başları üstünde halklanan esirlik zincirini görmeyen gafililerdir.“

Fakat şurası muhakkak ki dünyayı bir çok lokmalar şeklinde gören yarı tok emperyalizm ile, bir çatallık sayan aç komünizmi aynı akibet bekliyor.“

Sovyet dempingi

İktisadiyede edebiyatında demping, adı, içtimai, nakliyat v. s. olmak üzere mühelif şekillerle ayrılmaktadır. Bütün bunlar bir araya gelerek sovyet dempingini teşkil ediyorlar. Bunun sebebidе gayet basittir. Çünkü Sovyet hükümeti bütün sovyetler itihadının millî ekonomisini millileştirmiştir. Rusya'da cari olan sovyet dempingi diğer garp memleketlerinde bulunamayan bazı karakteristik cihetler arzmetmektedir. Diğer memleketlerin — siyasi vehesi, iktisadi vaz'iyeti, gömrük siyaseti nasıl olursa olsun — dempingi arasında bir benzeşis vardır ki bu suretle bunlar meyanında bir paralel yapmak kabilidir. Zira iktisaden inkışaf etmiş bütün memleketlerde hukuk ve iktisat prensipleri aynıdır. Aynı iktisadi amillerin cari olduğu yerlerde aynı iktisadi kanunlara tesadüf edilir. Avrupa ve Amerika'nın iktisadi bünyesi Sovyetler itihadından tamamen farklıdır. Binaenaleyh bu iki dünya, Sovyet dempingi ile, diğer memleketlerin dempingi arasında mukayese yapmak büyük bir hatadır.

Bolşevikler bütün ticaret ve sanayii millileştirmiş ve harici ticareti de devletin inhisarı altına almışlardır. Sovyet hükümeti kendi evinin yegâne sahibidir. Serbest rekabet yok, idhal ve ihraç edilecek malların ve fiyatların tesbiti hükümetin elindedir. Memleket dahilinde alacağı malların fiyatında hükümet tesbit ediyor. Demek oluyorki memleketin iktisadi nazıi hükümetin elinde bulunmaktadır. Serbest ticaret fikri bolşevikler tarafından tamamen botalmuştur.

Binaenaleyh, sanayi itibarile inkışaf etmiş diğer memleketlerde normal bir tarzda cari olan iktisat kanunları, Sovyetler dahilinde normal olarak cereyan etmiyor. Sanayice inkışaf etmiş memleketlerde demping, pekte sanayi sahipleri ve tacirlerin iradesine bağlı değildir. İktisadi amiller bunlar üzerine olan tesiri çok büyüktür. Bu yüzden dirki tröst ve kartellerde demping imkânı son derece mahduttur. Bu tröst ve karteller memleket dahilindeki fiyatları keyfilerine göre yükseltmedigi gibi memleket haricindeki fiyatları dahi indirmekle, çünkü esash bir müşkülata karşılaşıncakları tabiidir. Bu müşkülata bir aksülâmelin yeni bir aksülâmel dogrudu keyfiyettir. İhraçat yapan bir memlekette demping malların fiyatı, fırladığı taktirde hariçten bolca mal gelecegi muhakkaktır. Bu vaz'iyetin demping

siyasetine iştirak etmeyen, fakat aynı mal çıkaran sanayi sahihlerinin takviye ederek fazla kâr temin etmelerine yardım edeceği şüphesizdir. Müstehliklerin menafii mudafaa maksadile hükümetin kendisi, demping siyaseti yapan fröstlere karşı mücadeleye iştirak etmege mecburdur. Sovyetler Rusya'sında vaz'iyet tamamen başkadır. Bilümm dahili ve harici ticaret hükümetin elinde olduğu için idhalat ve ihraçat mallarında hiç bir rekabete yol vermiyor, fiyatların yegâne nazımı odur. Müstehlik, sanayi sahibi — hükümetin elindedir. Dahili piyasadan kıymetini gayp etmiş kâğıt para ile alan Sovyet hükümeti, bu malları harice çıkararak kambyoaya satıyor. Bolşeviklerin enfasyonundan istifadesi ancak halkı yagma etmeğin içindir. Sovyet hükümeti kendi tezgâhlarından bilistifade tamamen kontrolsüz olarak hariçte tedahül etmeyen kâğıt para basıyorki neticede bu kâğıt paraların hakkı kıymeti meçhul kâlyor ve ahaliye rahataca yagmurla ediyor.

Sovyet iktisadiyatı, kıymetsiz kâğıt para mukabilinde ve evcelenden Sovyet hükümeti tarafından tesbit edilen fiyatla amele sayından istifade ediyor. Bundan başka Sovyet hükümetinin emri altında „İcbarî emek“ denilen siyasi sürgünlerden mürekkep diğer bir „amele kuvveti“ dahi vardırki bunlara her gün 10 saat çalışmak mecburiyetinde oldukları ve kanun harici tedbirledikleri halde emekleri mukabilinde hiç bir şey verilmiyor.

Kendi istihsalatı için bu gibi mezyetlere malik bulunan Sovyet hükümeti mahni harici piyasaya çıkararak maliyet fiyatından daha aşağı bir fiyat satıyor. Bu hadise arka diğer memleketlerin ticaret ve sanayi mahafilini endişeye düşürmüştür.

1929—30 senelerinde Sovyetler dahilinden ihraç edilen malların miktarı her defasında fazlaşmıştır. Malumudurki bütün cihan mikyasında olmak üzere petrol istihsalı epeyi artmıştır. Binaenaleyh petrol fiyatı inmiştir. Buna bakıyarak Sovyetlerin 1930 senesi petrol ihraçatı yüzde 25 nisbet artmıştır. Biz ancak petrolun bahsediyoruz, çünkü bu hariçteki Sovyet dempinginin ve dahili hakimiyetin takviyesi için mühim amillerinden birini teşkil ediyor. Sovyetlerin demping siyasetini karakterize etmek maksadile mühim bir ihraçat mal olan petrol üzerinde durulur.

(Mabadi 4ci sahifede)

mektir.

Halkın bizzat kendi kendisini, idaresini temin eden demokrasi asri milliyetçiliği, o da milli devletleri meydana getirmiştir. Demokrasi, milliyetçilik ve istiklâl, birbirlerine bağlı bir zincirin ayrılmaz halkalarıdır. Musavat, harici müdahale değil, Azerbaycan dahilinde Azerbaycan halkına kendi mükadderatına hakim olmak imkânını vermediği istilâ ve istipdadın kaldırılmasını talep ediyor.

Bolşevikler bundan korkuyorlar. Çünkü bu yol istiklâle götürür bir yoldur. Çünkü istiklâl olmadan millet serbestce hakkını ve hakimiyetini istimal edemez.

Bolşevikler hürriyetten korkuyorlar. •Azerbaycan komünist fırkasının iflâsını, grupların muhalefetine sahne olmaksızın kurtarmadığını itiraf eden bir „Azerbaycan komünistleri“ kongresinde „yerli milletlerin, ilk sırada türklein ihtiyacına ehemmiyet verilmesini“ ıleri sürüyorlar. Kim kimin derdinden, kim kimin ihtiyaçından bahsediyor?

Mantık, hatta Sovyet-bolşevik mantığı bile icap ederdi ki, „Hakim Azerbaycan Türk proleterleri“ Azerbaycan'da yaşayan gayri türklein derdinden, millî-medeni ihtiyaclarından bahsedeydi.

Halbuki, ne gezer. Azerbaycan komünist fırkasının kongresinde, „müstakil Sovyet Azerbaycanı“ 12nci senesinde, „yerli milletlerin, ilk sırada Türklein ihtiyacına ehemmiyet vermek, lüzumundan bahsediyorlar.

Bu bahseden kimdir?

Onlar bir günde bizi devirip millî hükümeti ihya eder!“ demiştir.

O zaman bu sözleri söyleyen Nerimanof, Milli Azerbaycan ordusunu fiilen dağıttan da Karayef, Cengiz Yıldırım ve Mirza Davut idiler. Şimdi, millî varlığını tahrip eden bu hainler kendileri memleketten sürülmüş, kendileri kredilerini kaybetmişlerdir.

Neden? Milliyetçiliği intisap ettiklerinden, nedamet ettiklerinden değil, hayır, Moskva nazırında vazifelerini bitirmiş olduklarından, artık hiç bir işe lüzum olmadıklarından . . . Evet . . . Azerbaycan komünist fırkası namına bir teşekkül yoktur. O zaten hiç bir zaman mevcut olmamıştır. Memleketle hakim olan yegâne kuvvet „Musavat“ ve onun temsil eylediği Milliyet ve İstiklâl mefkûresidir.

Moskva bu kuvvete karşı ancak süngü ve ateşle mücadele ede bilir. Bunun için de en emin unsur ruslardır. Çarlığın istinat eylediği, bolşevizmde kuvvetini teşkil eden rustur ki Azerbaycan'a hakim ve Azerbaycan namına kongreler yapıyor.

Boyle bir kuvvettir ki Azerbaycan „proleterleri“ internasyonalizm bayrağı altında Milliyetçiliğe karşı sevkediyor. Fakat Azerbaycan halkının en dogru yolu Milliyet ve istiklâl bayrağı altında birleşmek ve vahit millî cephe halinde müstevli kuvvete karşı yürümektir.

Komünist kongrelerinde kısmen itiraf olan hakikatlar bu büyük günün arifesinde olduğumza işaretir.

„Musavat“a karşı dahilde ve hariçte

„tedabir“ alınmasına gelince, bu eski bir mes'eledir.

Dahilde on iki senedir „tedabir“ alınmaktadır. Bu tedabir kan, ateş, idam, sürgün, imha ve vahşetten ibarettir. Yani her bir müstebit, zalim, hunhar, imperyalist kuvvetin, hürriyet, milliyet, istiklâl ve medeniyete karşı itihaz eylediği „tedabir“ dir.

Hariçte milliyetçi Azerbaycan muhacirlerine karşı gerek İran'da, gerekse Türkiye'de itihaz ettikleri „tedabir“ neticesinde İran Azerbaycan'ındaki muhacirlerimizin Hindistan hududuna, İstanbul'daki neşriyatımızda Berlin'e nakledilmiştir. Moskva Fransa ile vuku bulan son ademi tevazü misaki müzakeresinde Azerbaycan milliyetçilerinin de Fransadan çıkarılmalarını şart koymuştur.

Bütün bunlar ve bundan sonra hariçte ve dahilde aleyhimize itihazi düşümlen „tedabir“, Moskva'nın „Musavat“ unutamadığını göstermektedir.

Azerbaycan milliyetçiliğine karşı itihaz olunacak „tedabir“ ne mahiyette olursa olsun, bizi ne korkudat nede aldattır. Bir çok nazik ve haterli zamları muvaffakiyete atlamış olan „Musavat“, bolşeviklerin kurmazca istifadeye çalıştıkları bu beynelmil istikrarsızlık devrinin tehlikelerini de atlatı bilecektir.

Bolşeviklerden ve onların beynelmil dost ve ajanlarından kendi hesabımıza daha fena ve daha kaba muamele ve „tedabir“e daima intizar etmiş ve her daim de mefkûremizin kuvveti ve imanımızın sağlamlığı sayesinde kurtarmışız. M. B. Mehmet-zade

İzaha muhtaç bir mes'ele

„Azerbaycanlı bir vatandaş“ imzalı aldığımız bu mektubu aşağıya dercetmekle vatandaşlarımızdan sabık ticaret ve sanayi nazırı Mirza Asadullayef beyefendiye kendi işine alakadar bazı ihmatinin izalesi için izahatta bulunmak imkânını veriyoruz:

İdareye mektup:

Pek mühterem müdir beyefendi! Milli menafimizle alakadar bir meselenin efkârı unumiyemiz muvacehesinde tesbiti için atadiki mektubumun mühterem gazetiniz vasıtasıyla neşnirica ile hürmetlerimi taktim eylerim:

Azerbaycan Millî hükümeti, 1918 senesinde, Bakü'ye dahil olduğu zaman petrol senayinin tam manasile bozuk ve perişan bir halde bulmuş, ve milli iktisadiyatın bu en mühim kısmını ilya için bir çok acil tedbirler itihaz etmeye mecbur kalmıştı.

Bölgeşker tarafından „nasionalize“ edilmiş olan petrol ocaklarının kanunî sahiplerine iadesinden sonra Millî hükümetin itihaz etmiş olduğu acil tedbirlerden en mühimmi petrol ocakları sahiplerine geniş kredi açmaktan ibaret oldu. Parlamentonun kabul etmiş olduğu hususî bir kanun ile, hükümet petrol senayinin ihtiyacı hissettiği para hususunda muaveneti esirgemek salahiyeti verilmiştir.

Azerbaycan Devlet bankasına, petrol senayii sahiplerine, ellerindeki petrol stoku mukabilinde tahsisat vermek emredildi. Bütün petrol senayii sahipleri bu krediden geniş surette istifade etmekte idiler.

İngiliz-Amerikan petrol şirketleri, Kafkasya'da petrol ocaklarına malik olanlar faydasına yüzde 5 nisbetli bir fond tesis ettikleri zaman, bu fondu alacaklar şahıslar ve şirketler arasında taksim etmek için bir esas tertip eylemek maksadile „vahit cephe şurası“ ismini taşıyanlar, bu esasın ihzarını kendi aralarında bir komisyon itihaz edildiler. Komisyonu Lianozof (reis), Mantşef, Asadullayef, Khogev ve Şorflade dahil bulunuyor, mühendislerden Kinayz Dadiani ve Bagiants da mütehasis gibi iştirak ediyorlardı.

Azerbaycan petrolçular ittifaki mümessilleri mezkûr komisyonu girenmişlerdi. Bu da, komisyonu itihap eden „vahit cephe şurası“ iticimına, davetiye alınmadığı için, Azerbaycan petrolçularının iştirak etmemiş olduğundan ileri gelmişti.

„Vahit cephe şurası“ kalemi bunun mes'uliyetini postanın gayrı muhtazam olusuna atfediyordu. Her halde, Azerbaycan petrolçular ittifakının protestosu teşkilatın reisi olan Nobel tarafından filen neticesiz burakıldı; çünkü: protestoyu tetkik edecek olan „şura“ komisyonun dokuz ay süren faaliyeti müdetince, iticimna davet edilmişti.

Malum olduğu üzere „vahit cephe şurası“na komisyon tarafından taktim olunan rapor, Azerbaycan petrolçular ittifaki reisi Muhsin Selimofun protestosu üzerine, taktik edilmişti. Muhsin Selimof yazılı mülâhazalarında teknik komisyon faaliyetinin hulukan sakat, teknik itibarile esasız olduğunu, aynı zamanda büyük petrol istihsal sahihların faydasına olmak üzere yerli Azerbaycan halkının menfaatlarını kaba bir şekilde haleldar ettigini isbat eylemişti.

Sovyet istilası vuku bulduğu zaman Bakü petrol ambarlarında hazır bulunan petrol mahsulatının teknik komisyon tarafından 92 000 000 ruble kıymetinde taktir edildiğine işaret eden Muhsin Bey bu petrol mahsulatı mevucudinin Azerbaycan Devlet bankasında, alınmış tahsisat mukabili,lerin olarak bulduğunun dahi komisyon tarafından tashih edilmiş ve gizledilmiş olduğunu kaydedilmiştir.

1931 senesi 17 Mart'ta teknik komis-

Azerbaycan'da

Yalnız 66 %

Azerbaycan diktatörü Polonski Baküdeki fabrika ve imalathane ameleleri iticimında istihsal ve sanayi programının tatbikinden bahsederken demiştir ki:

— Bakü fabrikaları istihsal programını yalnız yüzde altmış altı nisbetinde ikmal edebiliyorlar. („Bak. Rab.“ N. 269.)

Vakitleri yokmuş

Aynı gazetede Polonski'nin raporuna üzerine ameleden eşitilen itirazları okuyoruz.

Amele komünist fırka kongresinin kararlarını hatırlatarak Azerbaycan'ı serbest çalışmak için imkân vermediğini, yerli-lerden (Türklerden) baş makamlara mes'ul adamlar çıkarılmadığını, Azerbaycan petrol komitesinin Türk amele ve ustalarına yer vermediğini söylemişlerdir.

Polonski bu bakıldan bin bir itirazlara yalnız şu cevabı vermiştir:

—Vaktımız yoktur. Memleket petrol ve pamuk istiyor! . . .

Azerbaycan Rusya'ya yalnız bu maddeler için, istismar edilmek için lâzım değildir?

Kara tahtaya

„Bakinski Rahocı“ (N. 288 ve 297) pamuk programını yüzde 50 nisbetinde olsun ikmal edemediklerinden Azerbaycan'ın Zengelen, Kutkaşen, Kara-Su, Ağdaş Cebrail, Nahçevan, Göyçay, Karadonlu, Kara Meryan, Ağca-Bedi ve Bile-suar vilayet, kaza ve nahiyetleri kara tahtaya kavdedilmişlerdir.

Leon Vasilevski'yi tes'it

Lehistan siyasilerinden sâbık bariçieye nazırı Leon Vasilevskiye „Promete“ kulbu namına mualleyhin 40 senelik faaliyetini tes'it etmek üzere bir jubile yapılacak 3 tici müşahızada yazılmıştı.

Yazıldığı gibi bu jubile geçen subatın 16 sude Varşova'da büyük bir muvaffakiyetle icra edilmiştir. Vasilevski'nin bizim için kıymeti bundan 40 sene evvel, diger bütün siyasi cereyanlar ve bilhassa sosyalist cereyanları milliyet mes'alesini ihmal etmişlerken, onun bu davayı ileri sürerek, sade Lehistan'ın değil, ferza Ukrayna'nın da müstakil olması lüzumundan bahsediyor. Rusya'ya dahil o zamanki sosyalist fırkalarından Lehistan Sosyalist Fırkasını digerlerinden bariz surette ayıran bir hususiyeti vardı, ki o da millî istiklâl davasının ileri çekildiği. Bu da-

yonu Royal Doyç Şell kompani mümessilleri ile müşterek iticimında iştirak eden vahit cephe reisi Nobel, Sir Henry Deterding ve Kreynboş'un bu cihete nazarı dikkatleri celbedilmişti. Sir Deterding petrol stokunun Azerbaycan devlet bankasına rehın olarak verilmiş olduğundan haberdar olmadığımız kayt ve stok mes'alesine yeniden bakılması talep eylemiş ve demiştir ki: petrol senayii sahipleri kendi malleri mukabilinde iki defa para alamazlar ve stokun taktir olduğuna kıymetten petrol sahiplerinin „vaktile Azerbaycan Devlet bankasından almış oldukları paralar çıkılmaldır. Yüzde beş nisbetli ve Azerbaycan Devlet bankasına yetişmesi lâzım gelen fonda gelince Kreynboş aynen şunları söylemiştir:

— Rusya'ya ve hususiyile petrol senayine bu kadar zarar vurmuş olan hükümetin bir hissesi olmasi hasabile Devlet bankası, yüzde beş nisbetli fondun taksiminde tabiatile iştirak edemez.

Deterding'in mümessilli tarafından vaki olan bu beyanat, onun Azerbaycan Millî hükümetinin faaliyetine dair hiç bir matumata malik olmadığını, Azerbaycan Millî hükümetinin Devlet bankasile Sovyet Devlet bankasını karıştırdığını göstermekte idi. Bu mes'ele iticimada kat'iyen müzakere edilmemiş, komisyon azasından kimse bu suitefihümü izale eylemek ve hüsnü niyetle yanlış olan Kreynboş hatasını göstermek ihtiyacını hissetmemiştir. Bu da azdır: Kreyn-

Alma hanım öldü

Bakü gazetelerinde okduğuna göre Azerbaycan Türk sahnesinin ilk aktirislerinden Alma hanım geçen Teşrinî Sanı ayının 17nde Azerbaycan'ın Ağdaş şehrinde vefat etmiştir.

Merhum Ağdaşlı olup on dokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren Azerbaycan sahnesinin ilk mübeshşirlerle beraber sahmenize intisap etmiştir.

En asil ermeni olan Alma hanım Azerbaycan Türk camiasına o kadar karışmış ve bir çok Azerbaycan ermenileri gibi Azerbaycan Türk harsını o kadar benimsemiştir ki, Azerbaycan istiklâli ilan edildiği zaman Millî parlamentomuzda gelecekte Ağdaş kazasında olan bütün emlakını Millî hükümetimize, hayır işlerine kullanmak üzere, hediye etmiştir.

Komünistlerin tevkifi

Azerbaycan'ın Kürdemir kazasına merbut Eyvent köyü komünist teşkilatı reisi Mahtasip Kürban oğlu ile aynı kazanın Koyunlu köyü komünist subesi reisi halli köylülere himaye etmek töhmetile tahti mes'uliyete alınmışlardır. („Bak. Rab.“ N. 272.)

Azerbaycan-Türkistan

Bakü ile Krasnovodski arasında hava hattı tesis edilmiştir. Bu vakta kadar Hazer denizinin garp sahille şark sahili birleşiren 19 saatlık vapur siyahetleri idi.

Veni hava hattı sayesinde Azerbaycan-Türkistan'ın iki saata gitmek mümkün olacaktır. („Bak. Rab.“ N. 297.)

nun en mutakit ve hararetili müdafacısı ise iste kendisine jubile yapılan zattır. Leon Vasilevski bu gün münasibetile her taraftan bir çok tebrik telgraf ve mektupları almış. „Promete“ namına kendisine Rusya'ya karşı mücadele eden milletlerin arinalarını havi bir tablo hediye edilmiştir.

Azerbaycanlılar namına Paris'ten, heyeti Murahhas namına Mir Yakup Bey, İstanbul'dan bir çok imzalarla, Berlin'den — istiklâl komitesi namına H. Münşi Bey ve sairlerinden tebrikler alınmış ve jubile ihtifalinden sonra jubile sahibi şerefine verilen 50 kişilik ziyafette azerbaycanlılar namına Emin Bey tarafından bir nutuk söylenmiştir. Münderecatımızın çokluğu dolayısıyla, Emin Beyin nutku gelecek mülhamızda dergedilecektir.

boşun yanlış beyanatını komisyon esas itihaz etmekte ve Azerbaycan Devlet bankasına yetişecek param petrol senayii sahipleri arasında taksime karar vermekte bir mahzur görmemiştir. Bu hakikat emlakları Azerbaycan'da bulunan petrol senayii sahiplerinin ahlakını ve Azerbaycan milletinin milli arızu ve menfaatlarına olan münasibetlerini çok vazih göstermektedir. Mamafî bizi bu hayrete salıyıyor. . . . Bizi düşündüren şudur ki: nasıl olur da Azerbaycan Parlamentosu azası ve Millî Azerbaycan hükümetinin ticaret ve sanayi nazırı Asadullayef, petrol stokunun Devlet bankası malı olduğunun raporunda gizleyen komisyon zamanında izahat vermedi ve bu hareketin çirkin bir hareket olduğunu göstermedi kendisine milli ve ahlakî bir vazife adedemeyi? Nasıl olurdu Asadullayef komisyonun bu raporunu kendi imzavile taktik bile etti?

Halbuki petrol stokuna mukabil para tahsisatı verilmesine karar veren hükümetin azası idi, belki bu tahsisat onun kendi zamanında kabul edilmişti.

Kreynboş'un, yanlışlık eseri olarak Azerbaycan Millî hükümetini Sovyet hükümetile karıştırdığı komisyon iticimında iştirak eden Mirza Asadullayef, neden Kreynboş'a yanlışlığı izah etmediği ve haksız yere ağır ithihalarla maruz kalan kendi vatani ile hükümetinin ferdi ve namusunu müdafaa eylemediği kendisine bir vazife adedmedi?

Azerbaycanlı bir vatandaş

Sovyet dempigni

(3ci sahifeden mabat)

Petrol sanayii, ta ihtilalin evvelerinden itibaren Sovyet hükümetinin dikkatini celp ede gelmiştir. Sırf iktisadi sebebler neticesindedirki Sovyet Rusya'sı Kafkasya petrol menbalarının işgalına teğebbüs etti. Diger sanayi müesseselerinde ziyade bölgeşker petrol istihsalına daha fazla ehemmiyet verdiler. Harpen evvelki ile simdiki istatistikî karşılaştırınca bölgeşkerlerin bu sahada muvaffakiyetlerini görmemek mümkün değildir. Bu hususta onlara hak vermek lâzımdır. 1913 de istihsal edilen petrolun yüzde 85 nisbetli Rusya dahilinde istihlak ediliyordu. 1929 un rakamları ise bize tam başka bir şey arz etmektedir. Oda şudur: Sovyet Rusya sanayii ancak yüzde 55 nisbet petrol sarf ediyor, mütebaki 45 nisbeti ihraç ediliyor ve bu ihraçat miktarında gittikçe artıyor. 1928 de Sovyet hükümeti 2,7 milyon ton petrol ihraç etmiştir. Bu miktar 1929'de 3,6 milyon tona bâlg olmuştur. Şunuda hemen ilave edelim ki Sovyet petrolu her tarafta cihan piyasasındaki fiyatında çok aşağı bir fiyatla satılmıştır. İngiliz-Amerikan tröstlerinin ihraçatı azaldığı sıralarda, Sovyetlerin ihraçatı artmıştır. Petrol istihsalı cihan mikyasında olmak üzere arttı ve bu yüzden fiyat indigi için Sovyet hükümeti daha fazla kambyo elde etmek maksadile petrol ihraçatını gittikçe arttırmaktadır. Sovyetlerin bu petrolu digerlerinden daha ucuz bir fiyatla sattıklarının yukarıda kaydetmiştik. Şuna da işaret edelim ki bölgeşkerler her hangi bir imtiyaz neticesinde petrollarını diger memleketlerin petrol fiyatından ucuz satmamak mecburiyetinde kaldıkları zaman petrol cinsinin iyi olması onun bu vaziyetten kurtarıyor, çünkü iyi cins petrol daha fazla müşteri celp ediyor. Sovyetler kapitalist memleketlerle olan bariz mücadelelerini en fazla petrol ve köy iktisadiyatı sahasında göstermişlerdir. Petrol sanayine mahsus beş senelik planın ikmaline kör bir inatle çalışıyor. Bu sahada hiç bir vesait ve para fedakarlığından çekimiyorlar. Bölgeşker rejimini besleyen de bu kara mayıdır.

Mutahassısların yaptığı yakını hesabına göre beş senelik plan nihayetinde petrol istihsalı 300% e bâlg olacak ve bu miktarın üçte biri ihraç edilecektir. Bu miktar, cihan piyasasının mayı mahrukatı gününce maruz kalacağına şayanı hayret bir misaldir. Sovyet iktisadiyatını idare edenlerin fikrine beş senelik plan, diger mevadi istihsalıyevî dahi büyük miktarda inkişaf ettirmeye yardım edecektir. Bu nikbinlik sebatsız değildir. Yakın gelecekte garp ve şark piyasaları azım miktarla sovyet malları bilhassa petrolulla dolacaktır. Cihan piyasasının bu rakabet sahasından bölgeşkerlerin galip çıkması onların şüphesiz emeğe mahal olacaktır. Bu suretle Sovyet dempigni cihan iktisadiyatını büyük bir tehlike altına sokmuşturki buda tabii bir netice olarak siyasi bir kataklizme müncer olacaktır.

Dr. Mir Yakup

*) Bölgeşkerlerin petrol sahasındaki muvaffakiyetleri nasıl elde ettikleri ve bunu neye meduyan oldukları geçen nüshada derde ettigimiz „Azerbaycan petrol sanayide unvali mekalede izah edilmiştir. — İdare.

„İstiklâl“ın tesekkürü

Millî Azerbaycan istiklâl davasını terfî etmek üzere inşîaşa başlanan gazetemizin zühurunu tebrikle bize muvaffakiyetler dileyen İstanbul'da „Atsız mecmua'ya, Romanya'da Kirum istiklâl hareketinin mürevvici olnak üzere çıkan „Emel“, Paris'te inşîaşa eden Azerbaycan, Gürcistan, S. Kafkasya, Türkistan ve Ukrayna istiklâl hareketinin müşterek organı „Promete“, Sımalı Kafkasya halkı furkası nazırı efkârı „Kafkasya Dağları“, Berlin'de Edil-Ural istiklâlinin alemdarı „Millî Yol“, Gürcistan istiklâl davasını terfî eden „Mustakil Gürcistan“ ve Paris'te müntezir Ukrayna millî organı „Trizub“ refiklerimize samimi teşekkürlerimizi arz ederiz.

Verantw. Redakteur: Herbert Wolf, Berlin Sonnendruckerei G. m. b. H. matbaası, Berlin Charlottenburg, 4